

Gjestekommentar
- økonomi

Kari Due-Andresen

Hilde C. Bjørnland

Kjersti Haugland

Steinar Holden

Elisabeth Holvik

Per Richard Johansen

Knut Anton Mork

Samarbeid demper nedgangen

Når krisen rammer, kan koordinering i lønnsdannelsen gjøre økonomien mer tilpasningsdyktig.

Tidligere denne uken feiret Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, gjerne forkortet TBU, 50 år. TBU har til oppgave å «legge fram det best mulige tallmessige bakgrunnsmateriale» for inntektsoppgjørene, og utvalget består av økonomer fra partene i arbeidslivet, departementer og Statistisk sentralbyrå, kyndig ledet av Ådne Cappelen fra Statistisk sentralbyrå.

Det tallmessige bakgrunnsmateriale fra TBU bidrar til at partene i arbeidslivet får en felles virkelighetsforståelse før lønnsoppgjørene starter. Selv om partene har ulikt syn på hvor høy lønnsveksten bør være, vil et felles syn på den økonomiske situasjonen øke muligheten for en god forhandlingsløsning, uten å gå veien om streik. TBU er derfor også en viktig del av den koordinerte lønnsdannelsen i Norge.

Det er ikke bare Norge som har koordinert lønnsdannelsen. I likhet med Norge har Danmark og Sverige en slags «frontfagsmodell», der industrien forhandler først, og oppgjøret der danner en norm for lønnsveksten ellers i økonomien. Også i andre land som Tyskland, Østerrike og Nederland, er lønnsoppgjøret i en sektor, vanligvis eksportindustrien, retningsgivende for oppgjørene i andre bransjer. Slik koordinering har bidratt til god økonomisk utvikling i disse landene.

På 1970-, 80- og 90-tallet var gevinsten ved koordinering i lønnsdannelsen i stor grad knyttet til å oppnå ansvarlige lønnsoppgjør. I land med sterke fagforeninger kunne høy lønnsvekst føre til renteøkning og svekket konkurranseevne, som igjen slo ut i reduserte investeringer og lavere sysselsetting. Gjennom samarbeid og koordinering kunne fagforeninger og arbeidsgivere i ulike deler av arbeidsmarkedet bli enige om å begrense lønnsveksten, for dermed å bidra til bra lønnsomhet og trygge jobber.

Betydningen av koordinering har endret seg. I de fleste industriland har det skjedd en rekke endringer som har svekket arbeidstakernes posisjon i lønnsfastsettelsen. Økonomiene er blitt mer åpne, og konkurran-

Ådne Cappelen i Statistisk sentralbyrå og leder for Det tekniske beregningsutvalget (TBU) bidrar til at partene i arbeidslivet får en felles virkelighetsforståelse før lønnsoppgjørene starter. Foto: Fredrik Bjerknes

Økonomi Steinar Holden

sen fra lavkostland i Øst-Europa og Asia er blitt sterkere. I mange land er det blitt gjennomført omfattende deregulering, konkurranseutsetting og arbeidsmarkedsreformer som har svekket arbeidstakernes forhandlingsposisjon.

Arbeidsgiverne er også blitt mer offensive i lønnsdannelsen enn de var før, med økt vekt på kostnadskutt og lave lønnsstillegg for å sikre tilstrekkelig lønnsomhet.

Svekkelsen av arbeidstakernes posisjon har ført til stadig lavere lønnsvekst i mange land. I mange land har reallønnsveksten vært klart lavere enn produktivitetsveksten, noe som har ført til en betydelig reduksjon i lønnsandelen, som er arbeidstakernes andel av den totale verdiskapingen.

Lavere lønnsvekst innebærer at bedriftenes kostnader stiger mindre. Det fører til lavere prisvekst, slik at sentralbanken kan stimulere økonomien ved å senke styringsrenten. Men de senere årene har en rekke sentralbanker nådd grensen for hvor langt de kan senke renten, slik at den kanalen er tilnærmet lukket.

Lavere lønnsvekst kan dermed få motsatt virkning på økonomien, ved at lønnsstakerne demper sitt forbruk. Siden kapitaleierne sparer en større del av inntekten enn lønnsstakerne gjør, fører nedgangen i lønnsandelen til at samlet etterspørsel reduseres. Det har igjen negativ virkning på sysselsetting og produksjon.

Svekkelsen av arbeidstakerens posisjon har ført til at det i normale tider sjelden er behov for koordinering for å begrense lønnsveksten. Tvert om ville det

vært ønskelig med høyere lønnsvekst i mange land, slik at økt etterspørsel kunne bidra til høyere sysselsetting.

Koordinering i lønnsdannelsen er likevel viktig ved negative sjokk. Da oljeprisen falt i 2014 tok partene i arbeidslivet ansvar ved å redusere lønnsveksten, og sammen med rentekutt og svakere krone har dette dempet de negative virkningene på norsk økonomi. I siste Employment Outlook viser OECD at også i andre land har koordinering i lønnsdannelsen dempet virkningene på sysselsettingen når økonomien svekkes.

Koordinering i lønnsdannelsen har også andre positive virkninger. Samme Employment Outlook viser at samarbeidsklimaet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere gjennomgående er bedre i land med koordinert lønnsdannelsen. Det har trolig en gunstig effekt på investeringer og produktivitetsutvikling, og er dermed også bra for fremtidig utvikling i sysselsetting og reallønn.

Samarbeidsklimaet mellom myndighetene og partene i arbeidslivet er viktig for å finne gode løsninger på andre områder også. I mange syd-europeiske land gjør dårlig samarbeidsklima

Svekkelsen av arbeidstakersiden har ført til at det i normale tider sjelden er behov for koordinering for å begrense lønnsveksten. Tvert om ville det vært ønskelig med høyere lønnsvekst i mange land

det vanskelig å få til forbedringer av pensjonssystem og reguleringer på arbeidsmarkedet. I Norge har vi fått på plass en pensjonsreform, men noen løse tråder gjenstår. Det blir spennende å se om man greier å finne gode løsninger på disse punktene.

Steinar Holden, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Mer debatt s. 30-32 →

Gründerpolitikk er populært blant politikerne, men det skaper ikke nødvendigvis mange nye arbeidsplasser

Bram Timmermans, førsteamanuensis ved NHH, og **Rune Dahl Fitjar**, professor ved UiS

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen Telefon: 22 00 10 59 Sentralbord: 22 00 10 00 Epost: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom Underinnlegg/replik: Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) Legg ved portrettfoto.

Allt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.